# 1. ULUSLARARASI İPEKYOLU AKADEMİK ÇALIŞMALAR SEMPOZYUMU

# 1ST INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF SILKROAD ACADEMIC STUDIES

## Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı

## The Book of Full Text

ISSAS

21-23 EYLÜL SEP 2017 NEVŞEHİR | TÜRKİYE TURKEY

# I. Uluslararası İpekyolu Akademik Çalışmalar Sempozyumu
# I[st] International Symposium of Silk Road Academic Studies

**HONARARY PRESIDENTS**
Prof. Dr. Mazhar BAĞLI
University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli / Rector

Prof. Dr. Vladimir BUMBAŠIREVIĆ
University of Belgrade / Rector

**CHAIR OF THE SYMPOSIUM**
Prof. Dr. Ljiljana MARKOVIĆ
University of Belgrade Faculty of Philology

**EDITED BY**
Yrd. Doç. Dr. Hakan Yalap
University of Nevşehir HBV

**EPUB ISBN**
978-605-67701-1-1

**Nevşehir, 2017**

## HONARARY PRESIDENTS

Prof. Dr. Mazhar BAĞLI
Rector
University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli

Prof. Dr. Vladimir BUMBAŠIREVIĆ
Rector
University of Belgrade

## CHAIR OF THE SYMPOSIUM

Prof. Dr. Ljiljana MARKOVIĆ
University of Belgrade Faculty of Philology

## ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Andrew J. M. Smith (Emporia State University) USA
Prof. Dr. Joseph Haldane (President of IAFOR) ENGLAND
Prof. Dr. Ljiljana Markovıc (University of Belgrade) SERBIA
Prof. Dr. Roberto Veraldi (University of Gabriele d'Annunzio of Chieti-Pescara) ITALY
Prof. Dr. Tetsuya Sato (University of Michigan) USA
Doç. Dr. Abdülkadir Uzunöz (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Doç. Dr. Bülent Kara (University of Niğde Ömer Halisdemir) TURKEY
Doç. Dr. Hakan Akdağ (University of Mersin) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Bengü Aksu Ataç (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Hakan Yalap (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Vedat Aktepe (University of Nevşehir HBV) TURKEY

## SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Ahmet Şimsek (İstanbul University) TURKEY
Prof. Dr. Akmatalı Alimbekov (Kyrgyz Turkis Manas University) KYRGYZSTAN
Prof. Dr. Alexandra Vranes (University of Belgrade) SERBIA
Prof. Dr. Almaz Ulvi Binnatova (Azerbaıjan National Academy of Science) AZERBAIJAN
Prof. Dr. Adriana d'Angelo (University of Gabriele d'Annunzio of Chieti-Pescara) ITALY
Prof. Dr. Arif Sarıçoban (Selçuk University) TURKEY
Prof. Dr. Asuman Seda Saracaloğlu (Adnan Menderes University) TURKEY
Prof. Dr. Bayram Ünal (University of İstanbul Sabahattin Zaim) TURKEY
Prof. Dr. Bekir Çınar (University of Ömer Halisdemir) TURKEY
Prof. Dr. Cemil Öztürk (Marmara University) TURKEY

Prof. Dr. Cengiz Dönmez (Gazi University) TURKEY
Prof. Dr. Daniele Ungaro (University of Teramo) ITALY
Prof. Dr. Elena Oganova (University of Moscow State) RUSSIA
Prof. Dr. Faruk Çolak (University of Ömer Halisdemir) TURKEY
Prof. Dr. Flera Sayfulina (Kazan Federal University) TATARSTAN
Prof. Dr. Fred Gardaphe (City University of New York) USA
Prof. Dr. Güray Kırpık (Gazi University) TURKEY
Prof. Dr. Hamza Keleş (Gazi University) TURKEY
Prof. Dr. Hayati Akyol (Gazi University) TURKEY
Prof. Dr. Hikmet Koraş (University of Ömer Halisdemir) TURKEY
Prof. Dr. Hilmi Demirkaya (Akdeniz University) TURKEY
Prof. Dr. Himmet Karadal (Aksaray University) TURKEY
Prof. Dr. İsmail Hakkı Demircioğlu (Karadeniz Teknik University) TURKEY
Prof. Dr. İsmail Hakkı Mirici (Educational Attache of Consulate General in Chicago) USA
Prof. Dr. James Birx (College University of Canisius) USA
Prof. Dr. Joachim Klose (University of Humboldt) GERMANY
Prof. Dr. Kei Maruyama (Doshisha University, Kyoto) JAPAN
Prof. Dr. Kiyomitsu Yui (University of Kobe) JAPAN
Prof. Dr. Livia Maria Costa Madureira (University of Tras-os-Montes e Alto Douro) PORTUGAL
Prof. Dr. Mihaela Gavrila (University of Rome La Sapienza) ITALY
Prof. Dr. Nuri Köstüklü (University of Konya Necmettin Erbakan) TURKEY
Prof. Dr. Nuri Yavuz (Gazi University) TURKEY
Prof. Dr. Nursulu Çetin (Giresun University) TURKEY
Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu (University of Hacettepe) TURKEY
Prof. Dr. Ramazan Sever (Giresun University) TURKEY
Prof. Dr. Selma Yel (Gazi University) TURKEY
Prof. Dr. Tanju Seyhan (University of Mimar Sinan) TURKEY
Prof. Dr. Zeynel Özlü (University of Gaziantep) TURKEY
Prof. Dr. Ziya Avşar (University of Ömer Halisdemir) TURKEY
Doç. Dr. Abdullah Temizkan (Ege University) TURKEY
Doç. Dr. Adem Sezer (Uşak University) TURKEY
Doç. Dr. Adnan Altun (Bolu Abant İzzet Baysal University) TURKEY
Doç. Dr. Adnan Pınar (University of Konya Necmettin Erbakan) TURKEY
Doç. Dr. Ali Meydan (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Doç. Dr. Alpaslan İnce (Ordu University) TURKEY
Doç. Dr. Ayşen Kiriş Avaroğulları (University of Muğla Sıtkı Koçman) TURKEY
Doç. Dr. Bekir Direkçi (Akdeniz University) TURKEY
Doç. Dr. Bülent Kırmızı (University of Fırat) TURKEY
Doç. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa Gazi University) TURKEY
Doç. Dr. Erdal Bay (Gaziantep University)TURKEY

Doç. Dr. Erkan Dinç (Uşak University) TURKEY
Doç. Dr. Gadir Bayramlı (Azerbaıjcan State University of Economic) AZERBAIJAN
Doç. Dr. Halil Tokcan (University of Ömer Halisdemir) TURKEY
Doç. Dr. Hacer Topaktaş (İstanbul University) TURKEY
Doç. Dr. İbrahim Coşkun (Trakya University) TURKEY
Doç. Dr. İlknur Savaşkan (Uludağ University) TURKEY
Doç. Dr. Kadir Karatekin (University of Kastamonu) TURKEY
Doç. Dr. Kadir Ulusoy (Mersin University) TURKEY
Doç. Dr. Mehmet Çeribaş (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Doç. Dr. Muhammed Sarı (Aksaray University) TURKEY
Doç. Dr. Osman Çepni (Karabük University) TURKEY
Doç. Dr. Ömer Faruk Sönmez (University of Gaziosmanpaşa) TURKEY
Doç. Dr. Ömer Fettahlıoğlu (University of Kahramanmaraş Sütçü İmam) TURKEY
Doç. Dr. Özden Taşğın (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Doç. Dr. Selahattin Avşaroğlu (University of Konya Necmettin Erbakan) TURKEY
Doç. Dr. Selahattin Kaymakçı (Kastamonu University) TURKEY
Doç. Dr. Toğrul Halilov (Nahcivan Science Academy) NAHCIVAN
Doç. Dr. Spartak Kadiu (University of Tiran) ALBANIA
Doç. Dr. Ufuk Karakuş (Gazi University) TURKEY
Doç. Dr. Xhemile Abdiu (University of Tiran) ALBANIA
Doç. Dr. Yasin Doğan (Adıyaman University) TURKEY
Doç. Dr. Yavuz Kartallıoğlu (University of Zenica) BOSNIA and HERZEGOVINA
Doç. Dr. Yunus Kaplan (University of Osmaniye Korkut Ata) TURKEY
Doç. Dr. Yusuf Avcı (University of Çanakkale Onsekiz Mart) TURKEY
Doç. Dr. Zafer Kuş (University of Kastamonu) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Abidin Karasu (University of İstanbul Medeniyet) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Adnan Doğan Buldur (University of Konya Necmettin Erbakan) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Ayla Arseven (Cumhuriyet University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Aylin Alkaya (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Aysel Şahin Kızıl (University of Fırat) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Bahadır Kılcan (Gazi University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Behice Varışoğlu (Gaziosmanpaşa University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Caner Aladağ (University of Konya Necmettin Erbakan) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Erkan Yeşiltaş (Cumhuriyet University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Fatih Bakırcı (University of Mimar Sinan) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Filiz Zayimoğlu Öztürk (Ordu University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Gülden Tüm (Çukurova University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Hatice Doğan (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Harun Bekir (University of Plovidv Paisii Hilendarski) BULGARIA
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Sarı (Dumlupınar University) TURKEY

Yrd. Doç. Dr. Kerim Sarıçelik (University of Konya Necmettin Erbakan) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Lütfiye Cengizhan Akyol (Trakya University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akpınar (University of Karadeniz Technical) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Celal Varışoğlu (University of Gaziosmanpaşa) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özdemir (University of Kocaeli) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özger (University of Bingöl) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Muhammed Avaroğulları (Muğla Sıtkı Koçman University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan Karadeniz (Bülent Ecevit University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Rahşan Kolutek (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Recep Kürekli (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Seçil Hirik (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Serap Alper (University of Mimar Sinan) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Serhat Küçük (University of Kocaeli) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Süleyman Ünüvar (Gaziantep University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Şaban Çobanoğlu (İstanbul Medeniyet University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Şamil Yeşilyurt (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Tahsin Yıldırım (Aksaray University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Talip Öztürk (Ordu University) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Tuğrul Balaban (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Vedat Aktepe (University of Nevşehir HBV) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Venera Dongak (Tuvan State University) RUSSIA
Yrd. Doç. Dr. Veysel Şahin (University of Fırat) TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Yavuz Topkaya (Kilis 7 Aralık University) TURKEY

# CONTENTS / İÇİNDEKİLER

**ÖNSÖZ**
Prof. Dr. Mazhar BAĞLI…..……..…XI
**PREFACE**
Prof. Dr. Ljiljana MARKOVIĆ……...……...…XIII
**TÜRK KÜLTÜRÜNDE EJDERHA FİGÜRÜ VE BİR FAKÜLTE AMBLEMİ OLARAK UYGULANMASI**
Yrd. Doç. Dr. Açelya Betül GÖNÜLLÜ……..…1
**NEBEVİ MERHAMETİN İBADETLERDEKİ İZDÜŞÜMLERİ**
Yrd. Doç. Dr. Ahmet UYAR.…….……12
**YAYLI ÇALGI ÖĞRENCİLERİNİN ORKESTRA /ODA MÜZİĞİ DERSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**
Yrd. Doç. Dr. Ali DELİKARA……..….18
**EMİNE IŞINSU'NUN KÜÇÜK DÜNYA, AZAP TOPRAKLARI VE HACI BEKTAŞ ROMANLARINDAKİ YİNELEMELERİN ŞEKİL BİLGİSİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ**
Ali Haydar KARADAMLA……26
**ENGELLİLERİN ENGELLERİ KALDIRILMASINDA SEVGİ İZİNİN ÖNEMİ: NİĞDE ÖRNEĞİ**
Doç. Dr. Bülent KARA, Arzu CAN……...34
**İLKOKUL DÖNEMİ ÇOCUĞA SAHİP ANNE-BABALARA YÖNELİK "EŞLERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ" GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**
Arzu ÖZYÜREK……39
**FERDİNAND FREİHERR VON RİCHTHOFEN'IN DOĞU MİSYONU**
Aybüke GÜZAY……..…46
**MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ YETERLİKLERİ**
Yrd. Doç. Dr. Aylin MENTİŞ KÖKSOY……...53
**YUNUS EMRE DİVANINDA BİR DİLSEL VE DÜŞÜNSEL DÖNÜŞÜM ÖRNEĞİ; HAZRET-İ MUSA**
Ayşe CENGİZ…….....59
**İPEK YOLU VE TÜRK DÜNYASI**
Prof.Dr.Budak BUDAGOV, Prof.Dr.Babek KURBANOV……...67
**TİCARET YOLLARININ GÜVENLİĞİ VE KÜRTLER**
Doç. Dr. Bekir BİÇER.……...73
**DİVAN EDEBİYATININ KİMLİĞİ KONUSUNDA BAZI TESPİTLER***
Prof. Dr. Bekir ÇINAR……...…78
**MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ MÜZİK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK ÖZYETERLİKLERİ**
Doç. Dr. Damla BULUT, Betül ÜNAL……..…84
**TENSİKAT ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER**
Uzman Burcu ÇALIKUŞU AYKANAT……95
**GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZ YÖNTEMİYLE TURİZM TANITIM FİLMİ ANALİZİ**
Yrd. Doç. Dr. Burcu Gülsevil BELBER……...103
**NEVŞEHİR İLİNİN İDARİ COĞRAFYA ANALİZİ**
Caner ALADAĞ,Yasin DURAN,Tahsin TAPUR……...116
**ESTETİK BEDENDEN TÜKETİCİ BEDENE: TARİH BOYUNCA BEDEN KAVRAMINA BAKIŞ**
Dr. Duygu ÖZAKIN……...…….134

**GİZİL DİNİ VE TASAVVUFİ GRUPLARIN KURUMSALLAŞMA SÜREÇLERİ İLE BİRLİKTE TOPLUMA, DİNE VE TASAVVUFA VERDİĞİ ZARARLAR**
Doç. Dr. Emine ÖZTÜRK, Yrd. Doç. Dr. Halil CELEP……...……...144
**ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN FEN VE SOSYAL ALANLARINA GÖRE AKADEMİK TÜRKÇE BAŞARILARI**
Doç. Dr. Yusuf AVCI, Yrd. Doç. Dr. Serhat KÜÇÜK, Arş. Gör. Enes YAŞAR…..…..……157
**HELAL ALGILAMALARI VE DİNDARLIK İLE HELAL GIDA TERCİHİ İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ: KIRIKKALE İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**
Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul KARAKAYA,Yrd. Doç. Dr. İbrahim BOZACI, Doç. Dr. Yunus Bahadır GÜLER…….164
**KARİYER DOYUMU ÖLÇEĞİ (KDÖ) TÜRKÇE FORMU: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI**
Prof. Dr. Ahmet AKIN, Arş. Gör. Ezgi ALABUCAK.....……..174
**KARİYER-HEDEF ÇELİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ (KHÇÖ) TÜRKÇE FORMU: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI**
Prof. Dr. Ahmet AKIN, Arş. Gör. Ezgi ALABUCAK ……...……..……179
**HACI BEKTAŞ VELAYETNAMESİNDE YENİDEN DİRİLME**
Prof. Dr. Faruk ÇOLAK……...……184
**KAZAKÇA HALLAC-I MANSUR DESTANININ MOTİFLERİ**
Prof. Dr. Faruk ÇOLAK……..…….188
**NEVŞEHİR MUTFAK KÜLTÜRÜ VE DEĞİŞİMİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**
Yrd. Doç. Dr. Hüsne DEMİREL, Arş. Gör. Firdevs YÖNET…….…….193
**THE EFFECT OF BANK'S PROFITABILITY ON PERFORMANCE: AHP APPLICATION**
Dr.İlyas AKHİSAR, Fuat ÇAMLIBEL, Dr. Kaşif Batu TUNAY……...……..…202
**TÜRK HALK MÜZİĞİ FONETİK NOTASYON SİSTEMİ ALFABE VERİTABANI/THMFNS AV: URFA YÖRESİ ÖRNEKLEMİ**
Arş. Gör. Gonca DEMİR…….…….213
**BATIYI DOĞU İLE BİRLEŞTİREN DÜNYA TİCARETİ YOLLARINDA SELÇUKLU KERVANSARAYLARININ ÖNEMİ**
Doç.Dr. Gulnare KANBAROVA, Alaettin GÜNERİ……..……232
**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE VE İNGİLİZCE DERS KİTAPLARINDAKİ SÖZ EYLEMLERİN ORTAK BAŞVURU METNİNE UYUMUNA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI**
Doç. Dr. Gülden TÜM, Okt. Cem GÜRBÜZ……...……246
**YABANCILARIN TÜRKÇE ÖĞRENME SÜRECİNDEKİ SÖZLÜK TERCİHLERİ**
Doç. Dr. Gülden TÜM……..256
**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DÜĞÜN TEMALI TÜRKÜLERDE GEÇEN DEYİMLERİN ÖĞRETİMİ**
Doç. Dr. GÜLDEN TÜM…….…….265
**YOKSULLUĞA SOSYOLOJİK BAKIŞ**
Doç.Dr. Bülent KARA, Hacer ATEŞ ARGUNDOĞAN…….274
**CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA YOZGAT'TA EĞİTİM–ÖĞRETİME DAİR SAYISAL VERİLER**
Doç. Dr. Hamdi DOĞAN…….280
**KAMU POLİTİKASI BAĞLAMINDA AŞI UYGULAMASININ ZORUNLULUĞU, BULAŞICI HASTALIKLAR SORUNU VE BAĞIŞIKLAMA POLİTİKASI**
Harun POLAT…….…..293
**SOSYOLOJİK BOYUTLARIYLA ISLAMOPHOBIA**
Doç. Dr. Hasan YAVUZER.....300
**TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADINA SON GÖREV: KADIN SALÂLARI**
Hulusi YILMAZ, Merve ÇAVUŞ……....318
**İPEK YOLU VE MUSİKİ KÜLTÜRÜMÜZÜN GELİŞİM AŞAMALARI ÜZERİNE**
Prof.Dr.İlgar İMAMVERDİYEV……..…324
**TARİH ARAŞTIRMALARINDA SAHA ÇALIŞMASININ ÖNEMİ: KRYEZİ KÖYÜ ÖRNEĞİ**
Arş. Gör. İlkay ERKEN……....341

# YABANCILARIN TÜRKÇE ÖĞRENME SÜRECİNDEKİ SÖZLÜK TERCİHLERİ

Doç. Dr. Gülden TÜM

Çukurova Üniversitesi

**Özet**

Sözvarlığı öğrenimi dil öğrenmenin en önemli parçası ve aynı zamanda da birçok öğrenci için en temel zorluklardan birisidir. Sözcükler manaları aktaran hatta iletişimde yanlış anlaşılmaları ortadan kaldıran canlı ve önemli dil parçalarıdır. Sözvarlığı ile ilgili yapılmış olan birçok çalışma olmasına rağmen son zamanlarda sözvarlığının öğrenilmesi ve iletişimde kullanılmasıyla ilgili yeni bir eğilim ortaya çıkmıştır. Bu eğilim, dil öğretiminde sözcüklerin listeler halinde metindeki şekliyle ezberletilmesi değil ama sözcük öğretiminin ezberlenmeden öğrenilmesini sağlayacak şekilde yeniden tanımlanmasıdır. Bu yüzden, mesajı iletmede sözvarlığının uygun kullanımını bulmak, sözcüklerin biçimbirimlerini ayırt edebilmek ya da uygulayabilmek ve iletişimi devam ettirebilmek için kullanıcıların dilsel gücünü artırmada önemli rol oynayan sözlük kullanımı önerilmektedir. Bu çalışmanın amacı da sözlüklerin ne dereceye kadar öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladıklarını, yabancı dil öğrenenler için ne tür sözlüklerin daha yararlı olduğunu, sözlük türlerinin sözcüklerin manasını hatırlamadaki rolünü, kullanılan sözlüğün Türkçe öğrenen öğrencileri etkileyip etkilemediğini değerlendirmektir. Bu çalışmanın katılımcıları farklı fakültelerde eğitimlerine belirli bir süre Çukurova Üniversitesi'nde devam eden ve bu sürede Türkçeyi de yabancı dil olarak öğrenen yabancı öğrencilerdir. Çalışmanın sonucunda, yabancı öğrencilerin uygun sözlük (ikidilli, çokdilli ve elektronik sözlük vb.) kullanımında zorluk yaşadıkları ve bu alanda sözlük çalışmalarının artırılmasının gerekli olduğu bulunmuştur.

**Anahtar kelimeler:** Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, sözlük tercihleri, sözlük türleri

## Giriş

Söz varlığı yabancı dilin en önemli unsurlarından biri olmasına rağmen sözcük eğitimi çoğu zaman öğretim programında yeteri kadar yer almadığı için ihmal edilir ya da sınırlı bir şekilde öğretilir. Araştırmacılar, öğretmenler ya da eğitim kurumları sürekli söz varlığının öğrenmedeki rolünün önemli olduğunu belirtse de sınıflarda sözcük eğitiminin sistemli uygulandığını söylemek gerçekçi olmaz. Çoğunlukla sözcük öğretimi öğrencilerin kendilerine bırakılır. Bir başka deyişle, sözcük öğretiminin programda nasıl uygulanması gerektiği ve yeterli kelime öğreniminin nasıl kazanılacağı hâlâ belirsizliğini korumaktadır. Buna ilaveten öğrencilerin uygun ve doğru sözlük kullanımının, sözcüklerin işlevselliği, çeşitliliği ve zenginliğinin sunulması açısından önemli olduğunun yeteri kadar vurgulanmaması da öğrencileri sözcük öğreniminden ve sözlükten uzaklaştıran unsurlardan birisi sayılabilir.

Sözlük ile ilgili çalışmalar gerek ana dilinde gerekse yabancı dilde uzun zamandan beri incelenmektedir (Lew, 2011). Türk Dili Kurum tarafından sözlük; bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat (Güncel Türkçe Sözlük); bir dilin eski ve yeni bütün sözlerini veya belli bir çağdaki kelimelerini belli bir sıra ile alarak onları anlam, türetim, karşılıklı ilgi ve daha bu gibi türlü bakımlardan birine veya bir kaçına göre açıklayan (*BSTS/Dilbilim Terimleri Sözlüğü,* 1949); bir dildeki kelimeleri esas alarak, onların temel anlamlarını, kazandıkları yan anlamlar ve başka kelimelerle kurdukları ifadelerdeki anlam inceliklerini, değişik kullanımlarını, deyimlerini gösteren ve o dilin bütün söz varlığını içine alan *(BSTS/Gramer Terimleri Sözlüğü,* 2003); bir dilin ya da bir dilin bir bölümünün sözcüklerini genellikle abece sırasına (kimi zaman konu ya da kavram alanlarına) göre toplayan, bunların aynı dilde tanımlarını yapan ya da başka bir dildeki karşılıklarını veren (*BSTS/Kitaplıkbilim Terimleri Sözlüğü,* 1974); ve bir dilin belli bir çağdaki kelimelerini veya bütün sözlerini belli bir sıra ile alarak anlamları, türekleri, aralarındaki ilgileri gibi türlü bakımlardan birine veya bir kaçına göre açıklayan kitap *(Osm.* Lûgat) olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Miller (1999) sözlükleri, değişik bir bakış açısından ele alarak sözcüklerle ilgili önemli bilgiler sağlayan ancak bağlamından bağımsız açıklayan araçlar olarak vurgularken McAlpine ve Myles (2003) ise sözlüğü dil öğrenme açısından öğrencilerin söz varlığı ile ilgili bilgilerini

genişletmeye yardımcı olan araçlar olarak açıklar. Tüm bu tanımlar ele alındığında, sözlük sözcüklerin işlevsel ve biçimsel özelliklerini farklı şekillerde sıralayarak ve sınıflandırarak listeleyen; heceleme ve sesletimini ayrıntılarıyla gösteren; anlamlarını örneklerle ya da resimlerle açıklayan; zaman zaman kültürden kaynaklanan algılama sorunlarını ortadan kaldırmak için sözcükleri görsellerle destekleyen bir araç alarak değerlendirilebilir. Sözlük üzerine yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde elde edilen bulgular; sözlük kullanımının hedef dildeki söz varlığı ve okuma becerileri için yararlı olduğu yönündedir (Hulstijn, Holander, & Greidenus, 1996; Knight, 1994; Luppescu & Davy, 1993). Özellikle, sözlük kullanımı öğrencilerin anlamlı bağlantılar yapmalarına yardımcı olduğu vurgulanır. Diğer araştırmacılara göre ise öğrencilerin yabancı dilde yetkin ve başarılı olmaları ile sözlük kullanımı arasında bağ olmasıdır (Christianson, 1997; Gonzalez, 1999; Lew, 2011). Bunların yanı sıra araştırmacıların söz varlığı boyutu ve derinliği, tesadüfi sözcük öğrenimi, sözcük ödünçlemesi ve sözcük etkileşmesi üzerine yürüttükleri birçok çalışma sözlük ile ilgili tartışmanın nedenlerinden biridir. Aslında çoğu makale de kapsamlı okuma yoluyla dolaylı ya da dolaysız sözcük öğretimi ve öğrenimine odaklanır; dahası bu tartışmalar sadece hangi yaklaşımın uygulanması gerektiğine değil de kelime etkinliklerinin neden çoğu zaman yetersiz ve öğrencileri kavram kargaşasında bıraktığına dayanır (Fallahchai, 2011; Knight, 1994; Laufer & Hill, 2000; Luppescu & Day, 1993). Ancak sözlük tercihleriyle ilgili alan yazında bir çalışma bulunmadığından bu çalışmanın odak noktası; Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin ne tür sözcükleri tercih ettikleri ve tercih ettikleri sözlük türünden yararlanma nedenlerini, öğrendikleri diğer yabancı dil(ler)de sözlük tercihleri ile nedenlerini belirlemek ve alana katkı sağlamaktır.

**Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözlük**

Attkins ve Rundell (2008) tarafından sözlük bir dil topluluğunun üyeleri tarafından kullanılan sözcüklerin tasviri olarak tanımlanır. Tasvirin yanı sıra sözlük, kullanıcıların hedef dil aracılığıyla görmesi muhtemel konuşma dilinin söz öbeklerini, sözcüklerini ve söz varlığını dahi verir. Böylece öğrencilerin sadece mesajı iletmek için sözcükleri uygun kullanmalarını bulmada yeterli olmalarına izin veren değil aynı zamanda bağımsız öğrenmelerinden sorumlu hâle getirerek onları cesaretlendiren en önemli araçlardan birisidir. Kaalep ve Mikke (2008), öğrencilerin yabancı dil öğrenme ihtiyaçlarına göre sözcükleri tek dilli, iki/çift dilli ya da çok dilli olarak tanımlarken Poole ve Wools (2009) sözlükleri yedi türe ayırır: 1) Tek dilli sözlükler 2) İki/Çift dilli sözlükler 3) Öğrenci sözlükleri 4) Resimli sözlükler 5) Elektronik sözlükler 6) Tematik sözlükler 7) Cep sözlükleri. Ayrıca atasözleri ve deyimler sözlüğü$_{*I}$, eş anlamlı sözlükler$_{*II}$, kişi adları sözlüğü$_{*III}$, terimler sözlüğü$_{*IV}$, derleme sözlüğü$_{*V}$ ve tarama sözlüğü$_{*VI}$ gibi değişik işlevleri olan sözlükler de vardır (www.tdk.gov.tr) ancak bu çalışmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin çoğunlukla kullanabileceği sözlükleri kapsadığı için bu sözlükler ($_{I*-VI*}$) çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır ancak çok uluslu sınıflardaki öğrencilerin farklılıkları göz önüne alınarak çok dilli sözlükler de çalışmanın kapsamı içine alınmıştır.

1) **Tek dilli sözlükler:** sözcükleri listeleyip anlamlarını açıklamak için tek dil kullanımına göre tasarlanmışlardır (Türkçe-Türkçe). Böylelikle kullanıcıların örnek bulma ve farklı yapıları görme ihtiyaçlarını karşılayabileceği varsayılır. Bu sözlüklerin özellikle belirli (B1) düzeylerde yabancı dili öğrenmede biçimbirimleri tanımayı ve kavramaya yönelik strateji geliştirmeyi kolaylaştırdığı düşünülür. Schofield (1997) tek dilli sözlüklerin kullanıcıların bilinmeyen sözcük hakkında bilgiye sahip olmaları durumunda (heceleme, dil bilgisi ve başka bir bilgi için bağımsız bir şekilde sözlüğe bakma) yararlı olacağını savunur. Ancak diğer taraftan kullanıcıların sözcük hakkında hiçbir bilgileri yoksa (dillerarası anlamsal ve biçimsel benzeşim farklılığı, yapım ve çekim eklerinin kullanımı, sesletimi vb.) belirli düzeylerde sözcüklerle bağıntılı anlamları bulmanın büyük zorluk çıkardığını vurgular. Ana dilini konuşan kişiler için daha kolay kullanılan tek dilli sözlükler yabancı öğrenciler için çok daha karmaşıktır ve anlamayı zorlaştırabilir (Ptaszynski, 2010). Bu yüzden birçok araştırmacı yetersiz sözcük bilgisine sahip yabancı dil öğrenicilerinin, tek dilli sözlüklerde doğru anlam yapısını bulmada özellikle hedef dile maruz kalınan ilk aşamalarda başarısız olacağından endişe duymaktadır.

**2) İki/Çift dilli sözlükler:** Hem ana/kaynak dili hem de hedef dili içerirler ve sözcüklerin anlamları iki dilde verilir (Türkçe-İngilizce/İngilizce-Türkçe; İngilizce-Rusça/ Rusça-İngilizce). Çünkü amaç kullanıcının anlamı kavramasını ve zaman kazanmasını kolaylaştırmaktır. Kullanıcıların yabancı dili öğrenmede güdülenmelerini arttırdığı, öğrenme endişesini azalttığı ve daha çok özgüven kazandığı

gözlemlenir (Pei Cei, 2008). Ancak iki dilli sözlük kullanımının ileri seviyedeki yabancı dil öğrenicilerine sözcük öğrenmede olumlu etkisinin olmadığı görüşü yaygındır (De Ridder 2002: akt. Kaalep & Mikk, 2008: 386).

**3) Çok dilli sözlükler:** Birden fazla yabancı dil bilen öğrencilerin tercih ettikleri diller yardımıyla kullandıkları (Kaalep & Mikk, 2008) bu sözlükler öğrencilerin dillerine göre ve sözlüklere ulaşma durumuna göre tercih ettikleri sözlüklerdir. Genelde iki dilli sözlük olarak da adlandırılan bu sözlükleri diğerlerinden ayıran özellik öğrencinin hedef dile ulaşabilmek için birden fazla iki dilli sözlük kullanmaya ihtiyaç duymasıdır (Macarca-İngilizce=İngilizce-Türkçe). Böylece doğrudan kapsamlı bir Macarca-Türkçe sözlüğe ulaşamayan Macarca ana dili olan öğrencinin önce Macarca-İngilizce sözlüğe başvurup daha sonra da İngilizce-Türkçe sözlüğe ulaşarak anlamı kavraması olasıdır (Macarca►Türkçe).

**4) Öğrenci sözlükleri:** Dil uzmanları tarafından özellikle yabancı dil öğrenenlere yardımcı olmak üzere yazılan bu sözlükler basit tanımlamalar, küçük ve yaygın kullanımlı sözcük listeleri, kültürel çağrışımlarla ilgili notlar ve sözcüklerin etimolojisi gibi bilgi içerirler (Poole & Woods 2009).

**5) Resimli sözlükler:** Yeni bir yabancı dil öğrenmeye başlayanlar için sözcüklerin görsellerle desteklenmesiyle anlamının daha kalıcı olarak öğretilmesini sağlarlar (Gumkowska, 2008). Görsel hafızası güçlü öğreniciler için yararlı olan bu sözlüklerde görseller özellikle vurgulanır ve sözcüklerin gerçek yaşamda yer alan resimlerle ilişkilendirildiğinde daha iyi hatırlanacakları iddia edilir (Underwood, 1989: akt. Lew & Doroszewska, 2009: 241). Başlangıç düzeylerinde özellikle öğrencilerin kültürlerarası farktan doğan adlandırmalarda yararlıdır.

**6) Elektronik/Online sözlükler:** Kağıt üzerindeki sözcüklerin listesini internet ağı ortamında sunarak teknik görünüm ve içerik bakımından ayrılırlar (Pastor & Alcina 2010). Elektronik sözlükler birçok dış bağlantı ve ileri düzeyde hız ve değişkene bağlanma fırsatları sunmasıyla kullanıcıya sınırsız yer ve zaman sağlaması açısından tercih edilir (Sharpe, 1995: akt. Dziemianko, 2010: 258).

**7) Tematik sözlükler:** Sözcükleri aynı konu veya tema çerçevesinde bir arada sunarlar. Böylece kolaylıkla karşılaştırmaların yapılması sağlanır ve öğrencilerin yeni sözcükleri bağlamsal anlamda daha kolay keşfetmelerine yardımcı olunur (Quinn, 2006). Tematik sözlük kullanımı her düzeyde yabancı dil öğrenicilerine bir anlamda kavram haritası, zihin haritası yoluyla sözcüklerin zihinde daha kalıcı öğrenilmesinde yararlıdır.

**8) Cep sözlükleri:** Çeşitli boyut veya biçimiyle taşınması ve kullanımı kolay, ulaşılabilmesi zaman ve mekâna bağlı olmayan sözlüklerdir. Öğrencilerin istedikleri ortam ve durumlarda kullanabilmelerine olanak sağlar (Poole & Woods 2009). Cep sözlük kullanımı tüm düzeylerde yabancı dil öğrenicileri tarafından yaygın olarak tercih edilebilir.

Yukarıda belirtilen sözlük türlerinin tamamı öğrencilerin yabancı dil öğrenmesinde etkili ve işlevseldir. Ancak bireysel farklılık ve tercihlerden dolayı yabancı öğrencilerin bu sözlüklerden hangisini tercih ettiklerini, hangi sözlüklerin Türkçe öğrenirken ön bilgilerini aktif hale getirdiklerini ve iletişim kurmak için biçimbirimleri nasıl uyguladıklarını ortaya koymak için bu çalışma yapılmıştır. Çünkü Türkçe; yabancı öğrencilerin gerek kendi anadili gerekse öğrendikleri diğer yabancı dil(ler)inden yapı özellikleri itibariyle farklılık gösterebilmektedir (Örneğin, Türkçe-Arapça; Türkçe-Çince; Türkçe-Fransızca; Türkçe-Korece; Türkçe-Litvanca; Türkçe-Rusça; Türkçe-Swahili vb.). Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, hangi sözlüklerin Türkçe öğrenen yabancıların ihtiyaçlarını karşıladığını, hangi tür sözlüğün daha yararlı olduğu ile kalıcı söz varlığını geliştirip geliştirmeyeceğini saptamak ve sonuç olarak sözlük beceri öğretiminin uygulanmasının etkilerini değerlendirebilmek için aşağıdaki araştırma sorularına yanıt bulmaktır.

1) Yabancı öğrenciler Türkçe sözcükleri öğrenirken ne tür sözlükleri tercih etmektedir?

2) Türkçe sözcükleri öğrenmek için neden belirli tür sözlük kullanmaktadırlar?

3) Türkçe dışında öğrenmiş oldukları diğer yabancı dil(ler)in öğrenme sürecinde tercih ettikleri sözlük türü nedir?

4) Türkçe dışındaki diğer yabancı dil(ler)i öğrenme sürecinde farklı tür sözlükleri tercih etme nedenleri nedir?

## Yöntem

### Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın katılımcıları, farklı dil geçmişleri olan (Azerbaycan, Fas, Kırgızistan, Macar, Nijerya, Rus, Suriye ve Türkmenistan) ve Çukurova Üniversitesinde çeşitli fakültelerde okuyan 32 (21 kız ve 11 erkek) yabancı öğrencidir. Eğitimleri sırasında yaşları 18-25 aralığında olan 2 ya da 3 yabancı dil bilen bu katılımcılar üniversitenin TÖMER merkezinde Türkçe dersi almışlardır ve Türkçe dil düzeyleri A2-B1 seviyesindedir.

### Veri Toplama Aracı

Yabancı öğrencilerin sözlük kullanma becerileri ve sözlük türlerine olan yaklaşımları hakkındaki görüşleriyle ilgili bilgi toplamak için açık uçlu anket kullanılmıştır. Anket, geniş gruplara uygulamasının güvenilir olması ve nicelik açısından doğru sonuçlar vermesi dolayısıyla tercih edilmektedir (Seliger ve Shohamy, 1989). Yarı yapılandırılmış görüşme araçları, araştırmayla ilgili belirli bir konuda bilgi elde etme, olguyu sistematik tanımlama, tahmin ya da açıklamaya dair araştırma amaçlarına odaklanan iki kişilik görüşme olanağı sağlamasına rağmen öğrencilerin A2-B1 düzeyinde olmaları ve doğrudan kendi düşüncelerini ifade etmelerinde sorun oluşturmayacağı düşünülerek tercih edilmemiştir. Bu çalışmanın katılımcılarına, yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken hangi tür sözlükten yararlandıklarını ve nedenlerini belirlemek için 4 maddelik açık uçlu bir anket verilmiş ve cevaplarını Türkçe yazmaları istenmiştir, kendilerini ifade edememeleri durumunda bildikleri diğer yabancı dilde (İngilizce/Fransızca) yazabilecekleri söylenmiştir. Ancak öğrenciler anket sorularını anladıklarını ve Türkçe yazabileceklerini bildirmişlerdir. Anketin maddeleri öğrencilerin sözlük tercihlerini ortaya koymak üzere şu alt konuları içermektedir: 1) Türkçe sözcük öğrenirken tercih ettikleri sözlük türü, 2) Türkçe sözcükleri öğrenmek için neden o tür sözlük kullandıkları, 3) Türkçe dışında öğrenmiş oldukları yabancı dil(ler)in öğreniminde tercih ettikleri sözlük türü, 4) Türkçe dışında öğrenmiş oldukları yabancı dil(ler)in öğreniminde farklı tür sözlükleri tercih etme nedenleri.

## Bulgular

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken öğrencilerin hangi tür sözlükten yararlandıklarını belirlemek için verilen anketin birinci sorusuna verilen bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 1 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Sözlük Tercihleri

| **Türkçe Öğrenirken Tercih Edilen Sözlük Türü** | F | % |
|---|---|---|
| İki/çift dilli sözlük | 29 | 90,62 |
| Elektronik/online/çevrimiçi sözlük | 27 | 84,37 |
| Çok dilli sözlük | 21 | 65,62 |
| Resimli sözlük | 10 | 31,25 |
| Cep sözlüğü | 3 | 9,37 |
| Tek dilli sözlük | 1 | 3,12 |
| **Toplam** | **32** | **100** |

Tablo 1'de görüldüğü gibi birinci soruyla ilişkili olan Türkçe sözcük öğrenirken tercih edilen sözlük türü konusunda katılımcıların çoğunluğu (%90,62) özellikle başlangıç aşamasında "Türkçe sözcük öğrenmek için iki/çift dilli sözlük kullanıyorum." ifadesini kullanmıştır. Bazı katılımcılar (%84,37) "Türkçe sözcükleri elektronik/online ve çevrimiçi sözlüklerle öğreniyorum." olarak düşüncelerini belirtirken diğerleri (%65,62) ise "Türkçe sözcük öğrenmek için çok dilli sözlük kullanıyorum.", (%31,25) "Türkçe kelimeleri resimli sözlükler aracılığıyla öğreniyorum. " diyerek tek dilli sözlük kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer katılımcılar (%9,37) cep sözlüğü kullandıklarını ifade ederken bir katılımcı (%3,12) ise tek dilli sözlük kullandığını belirtmiştir.

İkinci soruyla ilgili olan Türkçe sözcükleri öğrenmek için neden o tür sözlük kullandıkları konusunda katılımcıların çoğunluğu (N.29) "Türkçe kelimeleri iki/çift dilli sözlük kullanarak öğrenirim." ile ilgili nedenlerinin ilk aşamalarda iki dilli sözlük yoluyla bilinmeyen kelime yapısını aşina olmanın en güvenli yol olduğu belirtilmiştir. Çünkü bu sözlüklerin bilinmeyen kelimeleri kendi dillerine çevirmelerine fırsat verdiğini savunmaktadırlar (N.14). Bazı katılımcılar (N.18), bu tür sözlüklerin bilinmeyen sözcükleri öğrenmeyi kolaylaştırdığını ve hızlandırdığını ifade etmiştir. Verdikleri örnekte *öğrenci* sözcüğünün *öğrenmek* ve *–ci* ekinden oluştuğunu, İngilizcede ise benzer şekilde öğrenci sözcüğünün *to learn* ve *–er* (*learner*) ekinden oluştuğunu fark ettiklerini ve başka sözcük üretebildiklerini bildirmişlerdir. Bazılarına (N.20) göre ise bu sözlükler doğruca kelimenin anlamına ulaştırdıkları ve (N.23) kolay bir şekilde hatırlamayı sağladıkları için tercih edilmektedir (örneğin, Lehçe-universitet, İngilizce-university, Türkçe-üniversite).

"Türkçe sözcükleri elektronik/online/çevrimiçi sözlüklerle öğreniyorum." diyen katılımcıların çoğunluğu (N.21) bu sözlükleri tercih etme nedenleri, bilinmeyen sözcüklerin farklı alanlarda farklı anlamlar taşıması ve (N.19) hızlı ve yararlı bir listelemeyle tüm anlamları derlem olarak sunmasıdır. Bazı katılımcılar (N.15) bu tür sözlüklerin örnek açıklama veya cümle sunma özellikleri de taşıdıklarını vurgulamaktadır. Bir katılımcı (N.1) bilgisayarda başka bir işlemle uğraşırken bu sözlüğü kullandığını ve bu sözlüğü tercih etme nedeninin farklı işleri bir arada yürütmesini sağlaması olarak değerlendirmektedir. Bazı katılımcılar (N.12) sözcükleri bilseler dahi nasıl telaffuz edeceklerini bilmelerinin mümkün olmayabileceğini ve sesletimi gerçekleştirirken başarısız olabileceklerini (örneğin acil) ancak (N.20) elektronik sözlüklerin sesletimi de verme özelliğine sahip olduklarından yararlı olduğunun altını çizmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (N.30) elektronik sözlük kullanmanın kitap şeklinde hazırlanan sözlüklerle kıyaslandığında daha hızlı ve ulaşılması daha kolay olduğunun ve ayrıca çoğunluk (N.25) daha zengin, kapsamlı, tutarlı ve güvenilir bilgi sağladığının (N.28) altını çizmektedir.

"Türkçe kelimeleri çok dilli sözlükler kullanarak öğreniyorum." diyen katılımcıların (N.21) bu sözlükleri tercih nedenlerinin bilinmeyen sözcükleri 'dolaylı/dolaysız anlamları keşfetme' olarak vurguladıkları görülmektedir. Bazı katılımcılar (N.11) iki dilli sözlük bulundurmanın zaman zaman zor olduğunu ve başka yabancı dilleri bildikleri için çok dilli sözlüğü kullanarak yeni öğrenilen sözcükleri hatırlamanın (N.7) daha kolay olduğunu belirtmektedirler (örneğin, Rusça brat, İngilizce brother, Türkçe birader). Diğer katılımcılar (N.4) ise özellikle başka yabancı bir dil öğrenmenin Türkçe kelimeleri hatırlamayı hızlandırdığını vurgulamaktadır (örneğin, durak kelimesi Rusçada aptal, Türkçede ise tren, tramvay, otobüs, minibüs vb. genel taşıtların durmak zorunda olduğu veya durabileceği yer anlamına gelir). Diğer katılımcılar (N.4) ise çok dilli sözlük kullanmanın yabancı dildeki dil bilgisini geliştirdiğini (örneğin, İngilizce sun, İtalyanca sole, Fransızca soleil, Türkçe güneş; İngilizce sunny, İtalyanca soleggiato, Fransızca ensoleillé, Türkçe güneşli) ve (N.2) diğer diller arasındaki dilbilimsel özelliklerin farkındalığını artırdığını ifade etmektedirler (örneğin, sözdizimi). Öte yandan bir öğrenci (N.1) çok dilli sözlük kullanımının başka dil öğrenme sürecinde kafa karıştırıcı olduğunu belirtmektedir.

"Türkçe kelimeleri resimli sözlüklerle öğreniyorum." diyen katılımcıların (N.10) nedenleri bu sözlüklerin görsel ipuçları kullanıldığında (N.6) Türkçe kelimelerin kolayca öğrenebilmelerini sağlaması olarak belirtilmektedir. Örneğin; bazı katılımcılar (N.6) kelimeleri daha kolay bir şekilde tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (N.1) bilinmeyen kelimeleri hatırladığını ve resimleriyle birlikte aklında tuttuğunu belirtmiştir.

"Türkçe kelimeleri cep sözlüğü kullanarak öğreniyorum." diyen katılımcıların oranı (N.3) çok az olsa da onların bu sözlüğü tercih etme nedenini bu sözlüklerin öğrenme sürecinde bir şekilde fayda sağlaması (N.1) ve belirli konuları öğrenip öğrenmediğini ölçmesi (N.2) olarak vurgulanmıştır. Bazı katılımcılar (N.2) cep sözlükleri kullandıklarını ancak bu sözlüklerin bilinmeyen kelimelerin çeşitliliği ve kültürel olguları yansıtmada yetersiz olduklarını düşünmektedir. Genel olarak katılımcıların ifadelerinden cep sözlüklerini ders içinde kullandıkları gözlemlenmektedir.

Üçüncü soru, yabancı öğrencilerin Türkçe dışında diğer yabancı dil(ler)i öğrendiklerinde tercih ettikleri sözlük türleriyle ilgilidir ve katılımcıların çoğunluğu (N.24) diğer dilleri öğrenme esnasında iki dilli ve elektronik sözlük kullandıklarını belirtmektedir. Dördüncü soru, yabancı

öğrencilerin yabancı dil öğrenirken farklı tür sözlük tercih etme nedenlerini ortaya koymak içindir. Katılımcılar (N.22) yabancı bir dili öğrenirken kelimelerin sözcük yapısı, biçimbirim ve söz dizimi (N.6) bakımından benzerlik olduğunda dili kolay öğrendiklerini (örneğin, Lehçe v universitete, Türkçe üniversitede) ve iki dilli sözlüğün yararlı olduğunu (N.11) ancak iki dil arasındaki sözcük yapılandırmalarında farklılık var ise hedef dilin öğrenilmesinin oldukça zor olduğu (N.18) vurgulamaktadırlar. Bazı katılımcılar (N.6) bu durumda kendi dilleriyle hedef dil arasında bağlantı kurmanın zorluğundan yakınmaktadırlar (örneğin, İngilizce-student, Lehçe-student, Çekçe-student, Rusça-студент ama Türkçe öğrenci/talebe). Katılımcıların (N.19) sözcük öğrenme sürecinde yaşanan zorluklarla baş etmek için bağımsız sözcük öğrenimi, bilişsel stratejiler ve sözcükleri sınıflama, gruplama, bağ kurma stratejileri geliştirdikleri görülmüştür. Aşağıda katılımcıların açık uçlu soruda yer alan ve sınıflandırılamayan sözlük ile ilgili düşünceleri yer almaktadır:

*K.5: Tek dilli sözlük başka bir açıdan bakma yoludur. Bazen kullanma yollarını görürüm.*

*K.2: Sözcüklerin kökünü anlamak için tek dilli sözlük kullanırım.*

*K.30: Yeni öğrendiğim sözcükleri gerçek durumlarda kullanabilmek için gördüğüm, okuduğum ve öğrendiğim sözlükleri iki dilli sözlükte ararım. Sonra o dilin konuşurları ile pratik ederim. Daha çok gerçek materyal kullanırım. Sürekli sözlük yardımı alırım.*

*K.14: İki dilli sözlük ile sözcükleri daha kolay hatırlıyorum. Araştırabiliyorum.*

*K.26: Dil öğrenmede başlarken iki dilli sözlük kullanmak için tek yoldur.*

*K.11: Öğrendiklerimi (yeni sözcükleri) elektronik sözlükte ararım ve sözcükleri en hızlı onunla bulurum. Elektronik/online metinleri sesli dinlerim.*

*K.9: Elektronik sözlük hecelemeyi gösteriyor. Hecelemeyi incelerim.*

*K.20:Elektronik sözlükten başka sözlüğüm yok. Sadece o var ve bedava.*

*K.7: Resimli sözlük anlamama ve ezberlememe yardım eder. İletişimde kolay hatırlanır.*

*K.23: Eğer yeni sözcükler gösterilirse ve resim varsa aklımda tutarım. Birden çok sözlük kullanırım. Bu sözlükler, sözcüğün anlamını kolayca kavramama yardım eder. K. 13: Resimli sözlük iyi daha çok hayal ederim.*

*K. 8: Türkiye'de yabancılar için sözlük yoktur. Bu büyük sorundur.*

*K.3: Sözlüklerde örnekler ve alt anlamlar yabancı kelimelerin formülünü belirtirler. Bu anlamaya yardım eder.*

*K. 32: Yabancı dilde sözcük öğrenirken ders kitaplarının arkasındaki açıklayıcı sözlüklerden yararlanırım.*

*K. 14: Benim problemim sözlük kullanımında kaynak eksikliğidir. Ayrıca cümlelerde koyu renkli olmayan iki tane olan sözcükleri tanımamaktır (-den yardım almak, -e rağmen).*

Anket sonuçlarına göre çok dilli sözlükler yabancı dilde sözcük bilgisi ve üretilmesinde yararlı öğrenme araçları olarak görülmektedir. Bununla beraber yabancı öğrencilerin en çok başvurdukları diğer sözlüklerin elektronik sözlükler, iki/çift dilli sözlükler olduğu ve bu tür sözlüklerden daha çok yararlandıkları anlaşılmaktadır. Öğrenci yorumlarından da ortaya çıkan bulgular, bu tür sözlüklerin sesletim ve hecelemeyi daha etkili bir şekilde öğretmeye yönelik olduğunu, sözcükle karşılaşma sayısının ve anlambilim açısından kullanımının daha zengin ve daha iyi bilgi içerdiğini, dil yapılarına karşı farkındalığı artırmak için örnekler sunduğunu ve alt anlamları (ek, kök, gövde, cümle örneği vb.), kültürel öğelerin sunumunu ve son olarak bilinmeyen kelime ve söz öbeklerini şemalar içinde tanımladığını göstermektedir.

**Sonuç**

Bu çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılar yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken iki dilli sözlükleri tercih etmekte ve özellikle başlangıç seviyesinde anadili ile hedef dilindeki sözcüklerin anlamlarını listeleyen bu tür sözlüklerin yararlı olduğunu söylemektedirler. Buna rağmen katılımcıların elektronik sözlükten geleneksel sözlüklere göre açıkça daha çok fayda sağladıkları

gözlemlenmiştir. Ancak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çok uluslu öğrencilerin sözcükleri daha kolay ve kapsamlı öğretecek sözlük sıkıntısının da belirgin olduğu görülmektedir. Bu yüzden yabancı dil öğretimi alanındaki materyal yazarlarının yabancı öğrencilerin ihtiyacına uygun sözlükleri yazmaları, sözlükleri öğrencilerin düzeyine uygun (A1-C2) ve sıklıklarına göre hazırlamaları gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrenciler daha hızlı ve etkili bir şekilde Türkçe öğrenmeye ve konuşmaya cesaretlendirilebilir. Kitaplarda yer alan sözlükçeler de tematik olarak hazırlanmakta ve bu da kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin maruz kaldığı söz varlığında tematik daralmaya ve standartlaşmanın oluşmamasına neden olmaktadır. Bu nedenle belirli kelimeleri öğretmek yerine öğrencilerin değişik alanlarda sözcük dağarcıklarını geliştirmek için çalışmalar yapılmalı, derlem çalışmalarına daha çok yer verilmeli ve Türkçe öğrenmede sözlük kullanımının önemli bir öğretim aracı olarak yaygınlaştırılması desteklenmelidir.

**Kaynakça**


Atkins, B. T. S. & Rundell, M. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Alexandrer-Shea, A. (2011). Redifining Vocabulary: The New Learning Strategy for Social Studies. *The Social Studies*, 102, 95-103.

Akbarian, I. (2010). The Relationship Between Vocabulary, Size and Depth for ESP/EAP Learners. *System*, 38, 391-401.

Chen, Y. (2010) Dictionary Use and EFL Learning. A Contrastive Study of Pocket Electronic Dictionaries and Paper Dictionaries. *International Journal of Lexicography*, Vol. 23 No. 3, pp. 275–306. doi:10.1093/ijl/ecq013

Christianson, K. (1997). Dictionary Use by EFL Writers: What Really Happens. *Journal of Second Language Writing*, 6(1), 23-43. doi:10.1016/S1060-3743(97)90004-7

Dang, T.D., Chen, G. D., Dang, G., & Li, L. Y. (2013). RoLo: A Dictionary Interface That Minimizes Extraneous Cognitive Load of Lookup and Supports Incidental and Incremental Learning of Vocabulary. *Computers & Education*, 61, 251-260. doi:10.1016/j.compedu.2012.10.006

Fallahchai, R. (2011). The Effects of Use of Learning Strategies Training on Students Foreign Language Vocabulary Learning. *International Journal of Scientific Research in Education*, 4 (3&4), 181-189.

Ghazal, L. (2007). Learning Vocabulary in EFL Contexts Through Vocabulary Learning Strategies. http://www.novitasroyal.org/Ghazal.html, Erişim Tarihi, 07.09.2017

Ghabanchi, Z., & Ayoubi, E.S. (2012). Incidental Vocabulary Learning and Recall by Intermediate Foreign Language Students:The Influence of Marginal Glosses, Dictionary Use, and Summary Writing. *Journal of International Education Research*, 8(2), 85-96. http://journals.cluteonline.com/index.php/JIER/article/view/6828/6903, Erişim Tarihi, 12.08.2017

Gonzalez, O. (1999). Building Vocabulary: Dictionary Consultation and the ESL Student. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 43(3), 264-270. Available from JSTOR Database. (40012150)

Gumkowska, A. (2008). The Role of Dictionary Illustrations in the Acquisition of Concrete

Nouns by Primary School Learners and College Students of English. *Unpublished BA Thesis. Szczecin: Collegium Balticum*.

Hulstijn, J. H., Holander, M., & Greidenus, T. (1996). Incidental Vocabulary Learning by Advanced Foreign Language Students: The Influence of Marginal Glosses, Dictionary Use, and Reoccurrence of Unknown Words. *The Modern Language Journal*, 80(3), 327-339. doi:10.1111/j.1540-4781.1996.tb01614.x

Kaalep, H. J. & Mikk, J. (2008). Creating Specialised Dictionaries for Foreign Language Learners: A Case Study. *International Journal of Lexicography*, Vol. 21 No. 4. 369-394. doi:10.1093/ijl/ecn017

Knight, S. (1994). Dictionary Use While Reading: The Effect on Comprehension and Vocabulary Acquisition for Students of Different Verbal Abilities. *The Modern Language Journal*, 78(3), 285-299. doi:10.1111/j.1540-4781.1994.tb02043.x

Lan, L. (2005). The Growing Prosperity of Online Dictionaries. *English Today*, 21(3), 16-21. doi:10.1017/S0266078405003044

Lantolf, J. P., & Thorne, S. L. (2006). *Sociocultural Theory and the Genesis of Second Language Development*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Laufer, B., & Hill, M. (2000). What Lexical Information Do L2 Learners Select in a CALL Dictionary and How Does It Affect Word Retention? *Language Learning & Technology*, 3(2), 58-76. http://llt.msu.edu/vol3num2/laufer-hill/index.html

Lew, R. (2011). Studies in Dictionary Use: Recent Developments. *International Journal of Lexicography*, 24(1), 1–4. doi:10.1093/ijl/ecq044

Lew, R. & Doroszewska, J. (2009). Electronic Dictionary Entries with Animated Pictures: Look up Preferences and Word Retention. *International Journal of Lexicography*, 22(3), 239-259. doi:10.1093/ijl/ecp022

Luppescu, S., & Day, R. R. (1993). Reading, Dictionaries, and Vocabulary Learning. *Language Learning*, 43, 263-287. doi:10.1111/j.1467-1770.1992.tb00717

McAlpine, J., & Myles, J. (2003). Capturing Phraseology in an Online Dictionary for Advanced Users of English as a Second Language: A Response to User Needs. *System*, 31, 71-84.

Miller, G. A. (1999). On Knowing a Word. *Annual Review of Psychology*, 50, 1-19.

Morin, R. & GoebeL, J. (2001). Basic Vocabulary Instruction Teaching Strategies or Word? *Foreign Language Annals*, 34 (1), 8-17. DOI:10.1111/j.1944-9720.2001.tb02797.x

Seliger, H. W., & Shohamy, E. G. (1989). *Second Language Research Methods*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Pastor, V., & Alcina, A. (2010). Search Techniques in Electronic Dictionaries: A Classification for Translators. *International Journal of Lexicography*, Vol. 23 No. 3, Pp. 307–354, DOI:10.1093/Ijl/Ecq015

Pei-Chi, C. (2008) The Effects of Utilizing Different Types of Printed Dictionaries on

Vocabulary Acquisition, Retention, and Reading Comprehension. *Unpublished Dissertation, La Sierra University: Ann Arbor*

Ptaszynski, M. O. (2010). Theoretical Considerations for the Improvement of Usage Labelling in Dictionaries: A Combined Formal-Funtional Approach. *International Journal of Lexicography*, Vol. 23 No. 4, 411–442, DOI:10.1093/ijl/ecq029

Tekman, E. A., & Daloğlu, A. (2006). An Investigation of Incidental Vocabulary Acquisition and Relation to Learner Proficiency Level and Word Frequency. *Foreign Language Annuals*, 39, 220-243.

Quinn, E. (2006). *A dictionary of Literary and Thematic Terms*. Facts On File, Inc.

Webb, S. (2008). The Effects of Context on Incidental Vocabulary Learning. *Reading in a Foreign Language*, 20, 2, 232-245.

Willingham, D. & Price, D. (2009). Theory to Practice: Vocabulary Instruction in Community College Developmental Education Reading Classes: What the Research Tell Us. *Journal of College Reading and Learning*, 40, 1, 91-105.